บทความวิจัย

การรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญา*

ADMISSIBILITY OF EXTRINSIC WITNESSES AND EVIDENCES IN CRIMINAL CASES

สิทธิภัทร พลายเพ็ชร
Sittipat Playpetch
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย
Faculty of Law, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand
Corresponding author E-mail: sittipatplaypetch@gmail.com

บทคัดย่อ

มีกฎหมายสองระบบในโลก กล่าวคือ คอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์ คอมมอนลอว์ยึดระบบกล่าวหาเป็นกฎหมายของตนว่าด้วยพยานหลักฐาน ซีวิลลอว์ยึดระบบไต่สวนเป็นกฎหมายของตนว่าด้วยพยานหลักฐาน ตามระบบกล่าวหา โจทก์จะต้องกล่าวหาและพิสูจน์ว่าจำเลยผิด และจำเลยต้องต่อสู้และพิสูจน์ว่าตนไม่ผิด คู่พิพาทจะต้องนำพยานหลักฐานของตนแต่ละฝ่ายมาพิสูจน์ข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้ของตน สิ่งนี้จะต้องทำภายใต้กระบวนการทางกฎหมายที่เข้มงวด ศาลจะต้องสอดส่องว่ากระบวนการได้รับความเคารพหรือไม่ แต่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกระบวนการ ส่วนระบบไต่สวน ศาลไม่เพียงจะต้องสอดส่องว่ากระบวนการได้รับความเคารพหรือไม่ แต่จะเข้าไปแทรกแซงกระบวนการเพื่อไต่สวนหาความจริงของคดี ศาลสามารถพิจารณาได้ทั้งพยานหลักฐานในสำนวน และพยานหลักฐานนอกสำนวน

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นรัฐซีวิลลอว์ ระบบกฎหมายของรัฐว่าด้วยพยานหลักฐานเป็นระบบผสมทั้งซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ ศาลไทยมีอำนาจที่จะไต่สวนพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงของคดี ซึ่งการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีจะต้องใช้พยานหลักฐาน โดยขั้นตอนการรับฟังพยานหลักฐานเป็นการคัดเลือกพยานหลักฐานเพื่อใช้พิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าหลักในการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนของไทยใช้หลักการรับฟังพยานโดยดุลพินิจ ส่วนหลักในการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนจะใช้หลักการรับพยานโดยกฎหมาย ซึ่งพยานหลักฐานนอกสำนวน หมายถึง “พยานหลักฐานที่ไม่ผ่านกระบวนการนำสืบเข้ามาในสำนวนคดีนั้นตามหลักกฎหมายว่าด้วยการสืบพยานหลักฐาน” พยานหลักฐานประเภทนี้ค่อนข้างอันตรายต่อการทำให้ศาลเกิดอคติ เพราะไม่ผ่านกระบวนการสืบพยาน คู่ความจึงไม่มีโอกาสค้านข้อเท็จจริงที่เกิดจากพยานหลักฐานนั้น แต่ก็ไม่ควรตัดทิ้งเสียเลย ควรใช้ประกอบกับพยานหลักฐานอื่นให้มีน้ำหนักมั่นคง หรือใช้ขยายผลเพื่อนำไปสู่พยานหลักฐานอื่นอันทำให้ความจริงในคดีกระจ่างขึ้น หรือใช้พิจารณากำหนดโทษที่จำเลยควรได้รับ

ดังนั้น จึงเสนอเพื่อพิจารณาว่าศาลไทยควรใช้อำนาจไต่สวนของตนมากขึ้นหรือไม่ เพื่อไต่สวนหาความจริงของคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยเห็นควรให้มีการกำหนดในกฎหมายลักษณะพยานของไทยให้ชัดเจนไว้

* Received 26 February 2025; Revised 31 March 2025; Accepted 18 April 2025

โดยเฉพาะว่าพยานหลักฐานนอกสำนวนชนิดใดรับฟังได้ โดยคำนึงถึงคุณค่าในเชิงพิสูจน์ของพยานหลักฐานนอกสำนวนในแต่ละชนิด รวมถึงคำนึงถึงขั้นตอนในการรับฟังเพื่อนำไปพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี และควรนำหลักฟังความทุกฝ่ายมาใช้ควบคู่กับหลักการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนด้วย

คำสำคัญ: พยานหลักฐาน, พยานหลักฐานในสำนวน, พยานหลักฐานนอกสำนวน

Abstract

There are two major systems of law in the world, namely common law and civil law. Common law adheres to the adversarial system as its law on witnesses and evidence. Civil law subscribes to the inquisitorial system as its law on witnesses and evidences.

According to the adversary system, a plaintiff has to charge and prove that a defendant is guilty, and the defendant has to defend and prove that he is not guilty. The parties to the dispute must bring their own respective witnesses and evidences to prove their charge and defence. This must be done under rigid legal procedures. A court shall oversee whether the procedures are respected, but shall not intervene in the procedures. As to the inquisitorial system, the court shall not merely oversee whether the procedures are respected, but shall also intervene in the procedures in order to inquire into the truth of the case. The court can consider both intrinsic witnesses and evidences and extrinsic witnesses and evidences.

Although Thailand is a civil law state, its law on witnesses and evidences is a mixture of both civil law and common law. Thai courts have power to inquire witnesses and evidences to verify the truth of the case. Factual analysis in cases require evidence and witness. Hearing of evidence and witness is screening to prove that the defendant is guilty or innocent. A qualitative study showed that the evidence hearing in Thai cases was based on discretion, while the hearing of extrinsic witnesses and evidence would be based on laws. The meaning of the “extrinsic witnesses and evidence” meant the evidence or witness not admitted into the case per the evidence hearing legal principles. This kind of evidence is rather dangerous as the court might have prejudice against the evidence that is not examined. Thus, the party will be unable to refute the facts arising out of the evidence, but it should not be simply dismissed and instead should be used in conjunction with other evidence for more weight or as leads to other evidence to clarify the case or determine the appropriate penalty against the defendant.

Therefore, this dissertation posits whether the Thai courts should exercise their inquisitorial power more in order to verify the truth of the case in the interest of justice. There should be a clear definition in the Thai witness laws about which type of extrinsic witnesses and

evidence that could be admitted, with some consideration about proving value of extrinsic witnesses and evidence of each type, as well as the hearing process to prove the case. The principle of audi alterem partem should be used along with the principle of hearing the extrinsic witnesses and evidence.

Keywords: Evidence, Evidence in the Case, Extrinsic Witnesses and Evidences

บทนำ

การค้นหาข้อเท็จจริงถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี โดยการค้นหาข้อเท็จจริงจะต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นสำคัญในการค้นหา ซึ่งพยานหลักฐานนั้น หมายถึง สิ่งที่มีคุณสมบัติสามารถที่จะชี้บ่งหรือส่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงหรือความไม่เป็นจริง ในปัญหาที่พิพาทกันในทางอรรถคดีได้ (จรัญ ภักดีธนากุล, 2555) แต่ในระบบการพิจารณาคดีเพื่อรับฟังพยานหลักฐานจากคู่ความนั้น ไม่มีระบบการพิจารณาคดีใดในโลกที่จะยอมให้คู่ความนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลโดยไม่จำกัด ศาลย่อมต้องการที่จะรับฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องในคดีเท่านั้น คู่ความจะถือโอกาสระบายเรื่องราวต่างๆให้ศาลรับรู้ไม่ได้ ฉะนั้น พยานหลักฐานที่จะนำเสนอต่อศาลจึงต้องเกี่ยวถึงข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบเท่านั้น (พรเพชร วิชิลชลชัย, 2553)ซึ่งพยานหลักฐานมีหลายชนิดโดยมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์แตกต่างกันไป โดยพยานหลักฐานอาจแบ่งตามประเภทต่างๆ ตามรูปลักษณะหรือตามเนื้อหาสาระของพยานหลักฐานนั้นๆ ก็ได้ (โสภณ รัตนากร, 2553)และในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี เมื่อมีการเสนอพยานหลักฐานชิ้นใดต่อศาลแล้ว มิได้หมายความว่าศาลจะรับฟังพยานหลักฐานชิ้นนั้นได้เสมอไป จึงต้องมีการคัดเลือกพยานหลักฐานที่ดีเพื่อใช้สำหรับพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟังได้หรือไม่นั้น ก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานว่ามีหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานชนิดนั้นอย่างไร (ธีสุทธิ์ พันธ์ฤทธิ์, 2555)ฉะนั้น ขั้นตอนการรับฟังพยานหลักฐานจึงเป็นขั้นตอนแรกในการที่ศาลจะวินิจฉัย หรือคัดเลือกพยานหลักฐานชิ้นใดที่มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ความจริงในคดีได้ จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากขั้นตอนหนึ่ง

พยานหลักฐานนอกสำนวน หมายถึง “พยานหลักฐานที่ไม่ผ่านกระบวนการนำสืบเข้ามาในสำนวนคดี” จะมีความหมายตรงกันข้ามกับพยานหลักฐานในสำนวน ซึ่งหมายถึง พยานหลักฐานที่ผ่านกระบวนการนำสืบเข้ามาในสำนวนคดีนั้นถูกต้องตามหลักกฎหมายว่าด้วยการสืบพยานหลักฐาน (จรัญ ภักดีธนากุล, 2555)ฉะนั้น การจะพิจารณาว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานในสำนวนหรือพยานหลักฐานนอกสำนวน จึงต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานนั้นผ่านกระบวนการนำสืบมาหรือไม่ ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 987/2491 พยานหลักฐานนอกสำนวนหรือในสำนวนนั้น ไม่ได้ดูที่ตัวพยานหลักฐานว่าเก็บอยู่ที่ใด แต่ต้องดูที่การนำสืบพยานหลักฐานนั้นว่าทำถูกต้องตามหลักกฎหมายในเรื่องวิธีการนำสืบพยานหลักฐานหรือไม่ ซึ่งพยานหลักฐานนอกสำนวนมิใช่พยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ เนื่องจากมีบทบัญญัติของกฎหมายหลายมาตราบัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานชนิดนี้ได้ แต่เพราะความเข้าใจในลักษณะของพยานหลักฐานชนิดนี้ยังไม่เป็นที่กระจ่างนักจึงอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนไปได้ว่าพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญารับฟังไม่ได้ จึงควรทำให้พยานหลักฐานชนิดนี้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น อาทิ พยานหลักฐานนอกสำนวนหมายความว่าอย่างไร มีชนิดใดบ้าง และมีบทบัญญัติกฎหมายรับรองหรือไม่อย่างไร หรือพยานหลักฐานนอกสำนวนมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์สูงหรือไม่ ปัญหานี้ได้ส่งผลกระทบ

ถึงเรื่องของการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวน ซึ่งการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญา จากการศึกษาในปัจจุบันยังไม่พบว่ามีบทบัญญัติกฎหมายใดบัญญัติห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาไว้โดยเฉพาะ ซึ่งจะแตกต่างกับคดีแพ่งที่บัญญัติห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนไว้โดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (วรรณชัย บุญบำรุง และธนกฤต วรธนัชชากุล, 2567) แต่พยานหลักฐานนอกสำนวน ในคดีอาญาก็มิใช่พยานหลักฐานทั่วไปที่ศาลสามารถรับฟังได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 และเป็นพยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เช่นกัน แต่กฎหมายก็มิได้เคร่งครัดที่จะต้องห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนเสียเลย หากพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาชิ้นใด มีบทบัญญัติกฎหมายใดบัญญัติรับรองไว้ให้รับฟังได้โดยเฉพาะ ศาลก็สามารถรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนชิ้นนั้นได้ ซึ่งเรียกว่า “หลักการรับฟังพยานโดยกฎหมาย” จะต่างกับหลักการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวน ที่จะใช้ “หลักการรับฟังพยานหลักฐานโดยดุลพินิจ” ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนไว้โดยเฉพาะ อาทิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่, มาตรา 175, มาตรา 120/1, มาตรา 120/2 หรือพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 30 เป็นต้น

ในทางปฏิบัติการที่ศาลจะลงโทษหรือยกฟ้องจำเลย ศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาเสนอเท่านั้น ซึ่งบางครั้งพยานหลักฐานต่างๆ ยังมีไม่เพียงพอที่จะวินิจฉัยได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือบริสุทธิ์ จึงมีผลว่า ความจริงในคดีบางส่วนหายไป มีแต่เฉพาะความจริงที่ปรากฏจากพยานหลักฐานในสำนวนเท่านั้น ซึ่งทำให้ไม่อาจให้ความยุติธรรมต่อคู่ความและต่อสังคมได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่อันตรายอย่างมาก จึงขอยกตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้นจากทางปฏิบัติ โดยจะขอกล่าวถึงเฉพาะเรื่องการค้นหาข้อเท็จจริงและการรับฟังพยานหลักฐานของศาลเท่านั้น แต่ไม่ขอก้าวล่วงถึงอำนาจของศาลในการใช้ดุลพินิจพิจารณาคดีชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและตัดสินคดี เช่น ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 219/2561 (คดีฆ่าเสือดำ) ของศาลจังหวัดทองผาภูมิ คดีนี้เป็นคดีที่โด่งดังมากในอดีตและเป็นคดีที่น่าศึกษา เพราะแม้จะไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์และคดีไม่มีความซับซ้อนอะไรมากมาย และศาลก็พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสี่แล้ว แต่สิ่งที่ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจเป็นอย่างมากจนกลายเป็นที่วิพากวิจารณ์ คือ “กระบวนการยุติธรรมของไทยบิดเบือนความจริงหรือไม่?” เนื่องจากจำเลยที่ 1 เป็นผู้มีชื่อเสียงในสังคม แต่กลับถูกศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องในข้อหาล่าเสือดำและข้อหาครองซากเสือดำ กล่าวคือ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2561 เจ้าหน้าที่ทุ่งใหญ่ตะวันตกได้รับแจ้งว่าพบนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่ง ตั้งแคมป์พักในบริเวณจุดห้ามตั้ง เจ้าหน้าที่จึงได้เข้าตรวจสอบ พบว่า นักท่องเที่ยวหนึ่งในกลุ่มนี้ คือ จำเลยที่ 1 กับพวกรวม 4 คน เจ้าหน้าที่จึงเข้าทำการตรวจสอบบริเวณแคมป์ที่พัก พบซากสัตว์ป่าคุ้มครอง คือ ไก่ฟ้าหลังเทา ซากเนื้อเก้งและซากเสือดำที่ชำแหละเรียบร้อยแล้ว พร้อมของกลางอย่างอื่น จึงดำเนินการจับกุมเพื่อดำเนินคดีต่อไป และพนักงานอัยการได้มีคำสั่งฟ้องจำเลยที่ 1 กับพวกรวม 4 คน จำนวน 6 ข้อหา ต่อมาเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2562 ศาลจังหวัดทองผาภูมิได้อ่านคำพิพากษาคดีนี้ ซึ่งในส่วนที่น่าสนใจและน่าศึกษา คือ ศาลยกฟ้องจำเลยที่ 1 ในข้อหาล่าเสือดำและข้อหาครอบครองซากเสือดำ เนื่องจากจำเลยที่ 1 อ้างว่าตนไม่ได้อยู่ในที่เกิดเหตุ ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความสงสัยในคำวินิจฉัยดังกล่าวว่ามีเหตุใดเกิดขึ้น โดยศาลจังหวัดทองผาภูมิได้วินิจฉัยคดีในส่วนนี้ว่า “จำเลยที่ 4 นำซากเสือดำส่วนที่เหลือกลับไปชำแหละต่อที่แคมป์ ซึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ตอนนี้ จำเลยที่ 1 เบิกความว่า เช้าวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2561 จำเลยที่ 1 ขับรถคันของกลางออกไปคนเดียวเข้าไปในเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าฯ จนไปถึงด่านเซซาโว่ ซึ่งจำเลย

ที่ 1 สามารถเบิกความถึงสภาพทางและสภาพแวดล้อมได้ โดยโจทก์ไม่ได้ถามพยานโจทก์ที่เป็นเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าฯ ให้เห็นถึงสภาพทางไปด่านเซซาโว่ และไม่ได้ถามค้านจำเลยที่ 1 ให้เห็นว่าจำเลยที่ 1 เบิกความไม่ตรงต่อความจริงของสภาพแวดล้อมทางไปด่านเซซาโว่และให้พบข้อพิรุธ จึงเชื่อว่า ขณะที่จำเลยที่ 4 นำซากเสือดำกลับมาที่แคมป์ จำเลยที่ 1 ไม่ได้อยู่ที่แคมป์” จะเห็นได้ว่า คำวินิจฉัยของศาลในส่วนนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ เหตุที่ศาลเชื่อว่าจำเลยที่ 1 ไม่ได้อยู่ในที่เกิดเหตุ เพราะการที่โจทก์นำสืบพยานหลักฐานบกพร่อง ใช่หรือไม่? ซึ่งในกรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากศาลจะซักถามจำเลยที่ 1 ให้สิ้นสงสัยถึงสภาพแวดล้อมทางไปด่านเซซาโว่ตามที่จำเลยที่ 1 อ้าง ซึ่งกฎหมายให้อำนาจศาลถามพยานได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 วรรคหนึ่ง และไม่ขัดกับวรรคสอง เพราะเป็นกรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน และการถามของศาลมิใช่เป็นไปเพื่อประโยชน์แต่เฉพาะจะเพิ่มเติมคดีโจทก์ซึ่งบกพร่อง เพราะการถามในส่วนนี้เป็นการถามในส่วนข้อเถียงของจำเลยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มิใช่ถามในส่วนข้ออ้างของโจทก์ แต่เหตุใดศาลจึงไม่ได้ถามจำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 หรือศาลอาจเรียกเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าฯ มาสืบเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 เพื่อถามเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมให้ความจริงในคดีได้กระจ่างชัดว่าสภาพแวดล้อมทางไปด่านเซซาโว่เป็นจริงดังที่จำเลยที่ 1 เบิกความหรือไม่ และจำเลยเข้าไปด่านดังกล่าวจริงหรือไม่ และเข้าไปได้อย่างไร

ประกอบกับตามมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีเจตนารมณ์ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ซึ่งคำว่า “พยานหลักฐานทั้งปวง” คือ พยานหลักฐานทั้งหมดที่ผ่านกระบวนการสืบพยานรวมถึงพยานหลักฐานนอกสำนวนที่กฎหมายบัญญัติรับรองให้รับฟังได้ด้วย จึงต้องมีทั้งพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลยที่นำเสนอมา และรวมถึงพยานหลักฐานของศาลที่ได้มาจากการค้นหาข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ด้วย หากศาลพิจารณาพยานหลักฐานทั้งปวงที่พยายามหามาได้ทั้งหมดแล้วยังเกิดความสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ เช่นนี้ ศาลจึงค่อยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยด้วยการยกฟ้องโจทก์ตามมาตรา 227 วรรคสอง มิใช่พิจารณาแต่เฉพาะพยานหลักฐานของโจทก์หรือจำเลยเท่านั้น ดังนั้น หากศาลมีความสงสัยว่าสภาพแวดล้อมของด่านเซซาโว่ที่จำเลยที่ 1 เบิกความ เป็นความจริงหรือไม่ ศาลควรค้นหาความจริงต่อไปเสียก่อน อาจด้วยการสั่งให้เดินเผชิญสืบพยานหลักฐานตามมาตรา 230 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 เรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาตรวจสอบว่ายังมีพยานหลักฐานอื่นที่สำคัญที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของด่านเซซ่าโว่ที่อัยการโจทก์มิได้นำมาเสนอต่อศาลอีกหรือไม่ เพื่อให้เกิดความชัดแจ้งในคดี ซึ่งพยานหลักฐานที่ได้จากการเดินเผชิญสืบหรือจากสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการ ล้วนแล้วแต่เป็นพยานหลักฐานนอกสำนวนที่กฎหมายให้อำนาจศาลรับฟังได้ทั้งสิ้นแม้พยานหลักฐานนั้นยังไม่ผ่านกระบวนการสืบพยานก็ตาม จึงเป็นที่น่าพิจารณาว่าหากศาลเปิดโอกาสรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนดังกล่าว ความจริงในคดีจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ และส่งผลต่อคำพิพากษาในคดีอย่างไร สำหรับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของศาล ไม่มีกฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานไว้อย่างใด ก็มีปัญหาน่าเป็นห่วงว่าการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจะเป็นไปตามอำเภอใจของผู้พิพากษาได้หรือไม่ อาจเป็นว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความนำสืบโต้เถียงกันนั้น สุดแท้แต่ผู้พิพากษาจะเชื่ออย่างไร เชื่อฝ่ายไหน คำเบิกความของพยานคนเดียวกัน ผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือคณะหนึ่งอาจจะฟังไปอย่าง

หนึ่ง แต่อีกคณะหนึ่งอาจฟังไปอีกอย่างหนึ่งก็ได้ ในข้อนี้ ควรเข้าใจว่าแม้ในระบบกฎหมายที่ใช้หลัก Free Appreciation of Evidence เช่นในกฎหมายเยอรมัน ก็ยังมีข้อจำกัดการใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลไว้ว่า จะต้องเป็นการใช้ดุลพินิจที่ชอบด้วยเหตุผล (reasonable discretion) (จรัญ ภักดีธนากุล, 2529) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่สำคัญมาก เพราะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการยุติธรรมของไทยอันส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของประชาชน และตัวอย่างนี้เป็นเพียงหนึ่งในตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงที่พบเจอในทางปฏิบัติเท่านั้น ยังมีอีกหลายคดีที่ศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานในสำนวนที่โจทก์และจำเลยนำเสนอมาเท่านั้น ทำให้มีโอกาสที่จะคลาดเคลื่อนต่อความจริงสูงมาก ทั้งที่มีกฎหมายให้อำนาจศาลค้นหาความจริงได้เองจากพยานหลักฐานนอกสำนวน แต่ศาลกลับปิดโอกาสที่จะรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนดังกล่าวเพราะเหตุใด

ปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น ประเทศไทยควรให้ความสำคัญสำหรับการศึกษาในเรื่องของการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนเป็นอย่างมาก เพราะเกี่ยวพันถึงความยุติธรรมและความสงบสุขของประชาชนในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาของไทยในภาพรวม
2. เพื่อศึกษาการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาของไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาเกี่ยวกับขอบเขตการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญา

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ทางกฎหมาย ประกอบด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 29) พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2551 กฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีอาญาต่าง ๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความเห็นของนักวิชาการทางกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อนำมาใช้ศึกษา วิเคราะห์ ข้อสรุป และเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป

ผลการวิจัย

1. ได้หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาของไทยในภาพรวม โดยจะใช้หลักการรับฟังพยานหลักฐานโดยดุลพินิจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

2. ได้หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาของไทย โดยจะใช้หลักการรับฟังพยานหลักฐานโดยกฎหมาย

3. ได้คำตอบในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความเข้าใจในลักษณะของพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญายังไม่เป็นที่กระจ่างนักจึงอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนไปได้ว่าพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญารับฟังไม่ได้ และแม้ว่ากฎหมายไทยจะได้บัญญัติให้อำนาจศาลรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลไทยส่วนใหญ่มักจะไม่รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนแม้กฎหมายจะให้อำนาจไว้ก็ตาม จึงได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยการปรับปรุงกฎหมายทำให้พยานหลักฐานนอกสำนวนมีความกระจ่างชัดยิ่งขึ้น และพัฒนาปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาเกี่ยวกับขอบเขตการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาด้วยการกำหนดเป็นบทบังคับให้ศาลค้นหาพยานหลักฐานทั้งปวงรวมถึงพยานหลักฐานนอกสำนวนให้ครบถ้วนเสียก่อนจนไม่สามารถหาพยานหลักฐานใดๆ ได้แล้ว จึงพิจารณาพิพากษาไปตามรูปคดี

อภิปรายผล

การรับฟังพยานหลักฐานของไทยเป็นปัญหาที่น่าสนใจในหมู่นักนิติศาสตร์หรือนักวิชาการทางกฎหมายของไทยมานานแล้วว่าเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ซึ่งจากการศึกษาพบว่านักนิติศาสตร์หรือนักวิชาการทางกฎหมายของไทยฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าระบบการค้นหาความจริงของไทยเป็นระบบกล่าวหามาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มมีการจัดระเบียบการศาลยุติธรรมตามแบบสากล ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ฉบับนี้เป็นสมัยซึ่งกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ผู้ทรงสำเร็จวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษกำลังทรงฟื้นฟูการศาลยุติธรรมของประเทศไทย บทบัญญัติต่างๆ ในกฎหมายฉบับนี้ จึงมีร่องรอยได้เค้ามาจากหลักของอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ (โอสถ โกศิน, 2517) แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีนักวิชาการทางกฎหมายอีกฝ่ายที่ให้ความเห็นว่า ระบบการค้นหาความจริงของไทยเป็นระบบไต่สวน เนื่องจากหากพิจารณาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบทบัญญัติหลายมาตราที่ให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในการค้นหาความจริง ซึ่งเป็นหลักการของระบบไต่สวน สำหรับหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนและนอกสำนวนของไทย (ชวเลิศ โสภณวัต, 2524) จากการศึกษาได้ผลว่า หลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนในคดีอาญาจะใช้ “หลักการรับฟังพยานโดยดุลพินิจ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 กล่าวคือ ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนได้ทุกชนิด เว้นแต่ พยานหลักฐานในสำนวนชนิดนั้นจะมีกฎหมายบัญญัติห้ามมิให้รับฟัง ซึ่งเรียกว่า “บทตัดพยาน” ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการรับฟังพยานหลักฐานของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์โดยใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริงในคดี (คณิต ณ นคร, 2546) เช่น ประเทศเยอรมัน หรือประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ส่วนหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาจะใช้ “หลักการรับฟังพยานหลักฐานโดยกฎหมาย” กล่าวคือ ศาลไม่มีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวน เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนชนิดนั้นได้ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการรับฟังพยานหลักฐานของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์โดยใช้ระบบกล่าวหาในการค้นหาความจริงในคดี (ปกป้อง ศรีสนิท, 2562) เช่น ประเทศอเมริกา หรือประเทศอังกฤษ เป็นต้น แต่จากการที่ผู้เขียนศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาพบว่า ความเข้าใจในลักษณะของพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาของไทยยังไม่เป็นที่กระจ่างนักเนื่องจากการเรียนการศึกษากฎหมายพยานของไทยประกอบกับตัวบทกฎหมายพยานเกี่ยวกับพยานหลักฐานนอกสำนวนยังไม่ชัดแจ้ง จึงอาจทำให้

เข้าใจคลาดเคลื่อนไปได้ว่าพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญารับฟังไม่ได้ ประกอบกับ แม้ว่ากฎหมายไทยจะได้บัญญัติให้อำนาจศาลรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลไทยส่วนใหญ่มักจะไม่รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนแม้กฎหมายจะให้อำนาจไว้ก็ตาม เนื่องจากแม้กฎหมายจะให้อำนาจศาลรับฟังพยานหลักฐานประเภทนี้ได้ แต่กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ว่าไม่จำเป็นต้องรับฟังพยานหลักฐานประเภทนี้ได้เช่นกัน จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาในทางปฏิบัติที่ศาลมักจะปฏิบัติตามนิติประเพณีโดยการไม่นำฟังพยานหลักฐานประเภทนี้มาใช้ประกอบการวินิจฉัยคดี แต่จะใช้พยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอมาและผ่านกระบวนการสืบพยานเท่านั้น เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะพยานหลักฐานนอกสำนวนมิได้ผ่านกระบวนการซักถาม ถามค้านหรือถามติงเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงของพยานหลักฐานนั้น ส่งผลทำให้ศาลอาจเกิดอคติได้ง่ายจนทำให้อาจเป็นที่ครหาได้ว่าไม่เป็นกลาง และผู้พิพากษาท่านนั้นอาจถูกตรวจสอบได้ในภายหลัง แต่อย่างไรก็ดี หากมองอีกแง่มุมหนึ่ง อาจจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในลักษณะของทางปฏิบัติของศาลนี้ มิน่าจะใช่การค้นหาความจริงในคดีเพื่อความยุติธรรม แต่เป็นการให้คู่ความแต่ละฝ่ายมุ่งต่อสู้กันเพื่อที่จะเอาชนะกันในคดีมากกว่า ซึ่งทำให้มีโอกาสพลาดและคลาดเคลื่อนกับความจริงที่สำคัญสูง ซึ่งไม่น่าจะถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ฉะนั้นความยุติธรรมกับความลำเอียงจึงเป็นเส้นบางๆ กันไว้ อยู่ที่ผู้ใดจะมีมุมมองแบบใด และศาลจะมีคุณธรรมทางจิตใจสูงเพียงใดในการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จึงเห็นควรทำให้พยานหลักฐานชนิดนี้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น อาทิ พยานหลักฐานนอกสำนวนหมายความว่าอย่างไร มีชนิดใดบ้าง และมีบทบัญญัติกฎหมายรับรองหรือไม่อย่างไร หรือพยานหลักฐานนอกสำนวนมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์สูงหรือไม่ และก่อนที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีควรกำหนดเป็นบทบังคับให้ศาลค้นหาพยานหลักฐานนอกสำนวนให้ครบถ้วนเสียก่อน เป็นต้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พยานหลักฐานนอกสำนวน หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่ผ่านกระบวนการนำสืบเข้ามาในสำนวนคดี และแม้พยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญา ศาลจะไม่สามารถรับฟังได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ก็ตาม แต่หากมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนชนิดนั้นได้โดยเฉพาะ ศาลก็สามารถรับฟังได้ แต่ความเข้าใจในลักษณะของพยานหลักฐานนอกสำนวนยังไม่เป็นที่กระจ่างนักจึงอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนไปได้ว่าพยานหลักฐานนอกสำนวนรับฟังไม่ได้เสียเลย และแม้ว่ากฎหมายไทยจะได้บัญญัติให้อำนาจศาลรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนในคดีอาญาได้ก็ตาม แต่กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ว่าไม่จำเป็นต้องรับฟังพยานหลักฐานประเภทนี้ได้เช่นกัน จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาในทางปฏิบัติที่ศาลมักจะปฏิบัติตามนิติประเพณีโดยการไม่นำฟังพยานหลักฐานประเภทนี้มาใช้ประกอบการวินิจฉัยคดี จึงควรทำให้พยานหลักฐานชนิดนี้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น โดยควรกำหนดในกฎหมายลักษณะพยานของไทยให้ชัดเจนไว้โดยเฉพาะว่าพยานหลักฐานนอกสำนวนชนิดใดรับฟังได้ และรับฟังได้เพียงใดรวมถึงกำหนดเป็นบทบังคับเกี่ยวกับขั้นตอนในการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนของศาลก่อนการวินิจฉัยคดี เพียงแต่หากรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนชิ้นใดเป็นผลร้ายแก่คู่ความฝ่ายใด ศาลควรใช้หลักฟังความทุกฝ่ายประกอบ ด้วยการแจ้งให้คู่ความฝ่ายนั้นหรือทุกฝ่ายทราบถึงพยานหลักฐานชิ้นนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ชี้แจงหรือคัดค้านพยานหลักฐานนั้น แต่ที่สำคัญที่สุด พยานหลักฐาน

นอกสำนวนไม่ควรนำมาเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยโดยตรง ควรจะใช้นำมาประกอบกับพยานหลักฐานอื่นหรือใช้ขยายผลไปสู่พยานหลักฐานอื่นที่สำคัญเพื่อการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีเท่านั้น จึงเสนอแนะให้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงในคดีและความชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานนอกสำนวน ดังนี้

1. ควรกำหนดนิยามของคำว่า “พยานหลักฐานนอกสำนวน” ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 เพื่อให้เกิดความชัดเจนและป้องกันความสับสนของนักกฎหมาย โดยอาจระบุนิยามเพิ่มเติมเป็นมาตรา 2 (23) ดังนี้ว่า “พยานหลักฐานนอกสำนวน หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่ผ่านกระบวนการนำสืบเข้ามาในสำนวนคดี แต่เป็นพยานหลักฐานที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ศาลรับฟังเพื่อประกอบการพิจารณาคดีได้”

2. เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนนั้น แตกต่างกับหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวน จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนให้ชัดเจน โดยควรกำหนดไว้ในมาตรา 226 ซึ่งเป็นบทกฎหมายพื้นฐานของการรับฟังพยานหลักฐานของศาลไทย โดยอาจกำหนดเพิ่มเติมเป็นวรรคสองว่า “ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวน เว้นแต่จะมีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นจะกำหนดให้ศาลรับฟังได้ แต่รับฟังได้เฉพาะใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษจำเลย หากรับฟังเป็นผลร้ายแก่จำเลย ศาลจะต้องแจ้งแก่จำเลยและคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อเปิดโอกาสให้ชี้แจง หากศาลรับฟังแล้วเกิดความสงสัยว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้ศาลสืบพยานต่อไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้”

3. ในคดีอาญา สำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการเป็นพยานหลักฐานนอกสำนวนที่สำคัญ แต่ในทางปฏิบัติ ศาลมักจะไม่นำพยานหลักฐานนอกสำนวนชิ้นนี้มาใช้ประกอบในการพิจารณาคดี จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนนี้เสียใหม่ให้เป็นบทบังคับศาล ก่อนศาลพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งอาจเพิ่มข้อความในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 277 วรรคสามเพื่อให้สอดคล้องต้องกันเกี่ยวกับการค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมของศาล โดยอาจใช้ข้อความว่า “ ก่อนที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยตามความในวรรคแรกหรือยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามความในวรรคสอง ให้ศาลใช้อำนาจตามมาตรา 175 เรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยว่ายังมีพยานหลักฐานอื่นใดที่สมควรเรียกมาสืบเพิ่มเติมตามมาตรา 228 หรือให้มีการตรวจพิสูจน์โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ตามมาตรา 244/1 อีกหรือไม่ เมื่อได้ดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานเพิ่มเติมเช่นนี้จนแน่ใจในข้อเท็จจริงแห่งคดีแล้ว หรือจนไม่สามารถค้นหาพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติมได้แล้ว ให้ศาลพิพากษาโดยอาศัยพยานหลักฐานทั้งปวงไปตามรูปคดี แต่หากศาลยังมีเหตุสงสัยตามสมควรว่าจำเลยอาจมิได้กระทำผิดตามฟ้องให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไปตามมาตรา 185 วรรคหนึ่ง

4. ความสับสนคลาดเคลื่อนข้อกฎหมายในเรื่องของการยื่นบัญชีระบุพยานกับการยื่นพยานเอกสารของจำเลยในคดีอาญา เป็นปัญหาเนื่องจากข้อความของตัวบทกฎหมายยังไม่ชัดเจน เพราะกรอบเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยานของจำเลยเป็นคนละกรอบเวลาในการยื่นพยานเอกสาร เป็นเหตุให้มีพยานหลักฐานนอกสำนวนเกิดขึ้นจากทางปฏิบัติ จึงเห็นควรให้แก้ไขโดยการเพิ่มเติมตัวบทกฎหมายในหมวดของพยานเอกสารของประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา โดยอาจเพิ่มเป็นมาตรา 240 ทวิ ในเรื่องของการสืบพยานเอกสารให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยอาจใช้ข้อความว่า “ในกรณีที่ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานเอกสารตามมาตรา 240 วรรคสาม หรือศาลอนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดสืบและรับฟังพยานหลักฐานตามมาตรา 229/1 วรรคสี่ ซึ่งเป็นพยานเอกสาร ให้ศาลรับพยานเอกสารนั้นไว้ และเลื่อนวันสืบพยานออกไปไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนที่จะมีการสืบพยานเอกสารนั้น เพื่อให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายได้ทำการตรวจสอบและขอคัดสำเนาเอกสารก่อนที่จะนำสืบพยานเอกสารนั้น”

5. ควรให้ศาลมีเครื่องมือในการค้นหาความจริง ในกรณีที่ศาลไม่สะดวกในการเดินเผชิญสืบ เช่น อาจกำหนดในพระราชบัญญัติคุมประพฤติมาตรา 30 เพิ่มเติม โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติสืบเสาะสถานที่เกิดเหตุได้ด้วย และกำหนดเพิ่มเติมในวรรค 2 ว่าหากศาลมีข้อสงสัยประการใด ศาลอาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ต่อไป โดยอาจใช้ข้อความดังนี้ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 30 วรรคแรก “ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะและพินิจเกี่ยวกับ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด การรู้สึกความผิดและการพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น เหตุอื่นอันควรปรานี และเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับจำเลย รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติสืบเสาะสถานที่เกิดเหตุ แล้วทำรายงานและความเห็นให้ศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาหรือเพื่อประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษได้” และพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 30 วรรคสอง “เมื่อศาลได้รับรายงานและความเห็นตามวรรคหนึ่งแล้ว หากศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจเรียกพนักงานคุมประพฤติมาสอบถามหรือสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะและพินิจเพิ่มเติมได้ หรือหากศาลมีข้อสงสัย ศาลอาจเรียกพนักงานคุมประพฤติมาสืบเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้แก่คู่ความทุกฝ่ายทราบต่อไป”

6. เนื่องจากพยานหลักฐานที่ศาลได้มาตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 30 นั้น เป็นพยานหลักฐานที่ไม่ผ่านกระบวนการสืบพยาน จึงถือว่าเป็นพยานหลักฐานนอกสำนวน จึงควรให้ศาลรับฟังเฉพาะประกอบกับพยานหลักฐานในสำนวนของโจทก์และจำเลยที่สืบพยานกันมาเท่านั้น เพื่อให้ศาลปราศจากความสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ แต่หากศาลจะใช้รายงานและความเห็นของพนักงานคุมประพฤติถึงขั้นเป็นผลร้ายแก่คู่ความฝ่ายใด ก็ควรให้คู่ควรฝ่ายนั้นได้มีโอกาสอธิบายข้อความที่เป็นผลร้ายนั้น ซึ่งอาจกำหนดเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 31 โดยอาจใช้ข้อความดังนี้ “ศาลอาจรับฟังรายงานและความเห็นของพนักงานคุมประพฤติตามมาตรา 30 โดยไม่ต้องมีพยานหลักฐานประกอบ แต่ถ้าศาลจะใช้รายงานและความเห็นเช่นว่านั้นเป็นผลร้ายแก่คู่ความฝ่ายใด ให้ศาลแจ้งข้อความที่เป็นผลร้ายให้คู่ความฝ่ายนั้นทราบ หากคู่ความฝ่ายนั้นคัดค้าน ให้ศาลกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ พร้อมทั้งสั่งให้พนักงานคุมประพฤตินำพยานหลักฐานเข้าสืบประกอบรายงานและความเห็นในวันนัด และคู่ความฝ่ายที่คัดค้านมีสิทธินำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างได้”

นอกจากนี้ การค้นหาความจริงในคดีอาญาของไทยนั้นยังมีปัญหาว่าทุกฝ่ายไม่ได้ร่วมกันค้นหาความจริงอย่างจริงจัง โดยเฉพาะศาลซึ่งจะปล่อยให้เป็นหน้าที่ของคู่ความในการค้นหาความจริงให้ศาลเห็น ด้วยการนำพยานหลักฐานมาสืบ โดยศาลจะไม่เข้าไปยุ่งกับการสืบพยานของคู่ความและปล่อยให้คู่ความสืบพยานกันเอง ศาล

เพียงคอยควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทั้งที่มีบทบัญญัติกฎหมายหลายบทหลายมาตราที่ได้ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งหลักการของกระบวนการยุติธรรม ศาลมีหน้าที่จะต้องค้นหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดหรือบริสุทธิ์ ซึ่งการที่ศาลลงไปช่วยค้นหาความจริงไม่ใช่การช่วยโจทก์ลงโทษจำเลย หรือช่วยจำเลยให้พ้นผิด แต่เป็นการให้ความยุติธรรมต่อทุกฝ่ายรวมทั้งสังคมด้วย เพราะหากจำเลยกระทำผิดจริงก็สมควรนำตัวจำเลยมาลงโทษตามกฎหมาย ไม่ควรปล่อยจำเลยลอยนวลไป เพราะจะเป็นผลเสียต่อสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่หากจำเลยถูกปรักปรำหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ศาลก็ควรยกฟ้องโจทก์ปล่อยตัวจำเลยไป (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2547) จึงขอเสนอว่าควรแก้ไขด้วยการรณรงค์ให้องค์กรตุลาการจัดการอบรมผู้พิพากษาเพื่อปฏิรูปแนวทางการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาของศาลเสียใหม่ โดยวางแนวทางให้ศาลเป็นผู้ร่วมในการค้นหาความจริงในคดี โดยคำนึงถึงการค้นหาความจริงว่าจำเลยกระทำผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นสำคัญ การดำเนินคดีในลักษณะที่ให้โจทก์กับจำเลยต่อสู้กันโดยลำพังไม่ควรมีอีกต่อไป จะมีศาลซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นฝ่ายที่ 3 มาร่วมในการค้นหาความจริงในคดีด้วย โดยศาลต้องคำนึงถึงความยุติธรรมเป็นหลัก โดยให้ความยุติธรรมเป็นใหญ่กว่ากฎหมายและนิติประเพณีที่ปฏิบัติกันมา และไม่ใช้กฎหมายในทางที่ไม่เป็นธรรม หากองค์กรตุลาการทำได้เช่นนี้ก็จะทำให้แนวทางในการสืบพยานหลักฐานของไทยเปลี่ยนไปในทางที่ดี ทำให้ศาลได้ใช้อำนาจตามที่กฎหมายได้ให้ไว้ในการค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่ อันจะส่งผลทำให้ศาลทุกท่านดำเนินการสืบพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงได้อย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้ความจริงในคดีเป็นที่ประจักษ์ง่ายขึ้นและทำให้ประชาชนมั่นใจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมากยิ่งขึ้น

อีกทั้ง เห็นว่ายังคงมีปัญหาที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง ที่ควรจะได้รับการแก้ไขไปพร้อมกัน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ จากการศึกษาพบว่า กฎหมายพยานทุกประเทศจะมีลักษณะไม่เคร่งครัดในการใช้บทตัดพยาน แม้จะมีบทตัดพยาน แต่ก็อนุโลมให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานชิ้นนั้นได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในการใช้กฎหมายเพราะต่างคนต่างมีความคิดหรือดุลพินิจไม่เหมือนกัน การใช้ดุลพินิจย่อมแตกต่างกันไป ซึ่งปัญหาในการใช้ดุลพินิจมักจะมีต้นเหตุมาจากคุณธรรมทางจิตใจของผู้ใช้กฎหมาย เมื่อต้นเหตุของปัญหาเกิดมาจากคุณธรรมทางจิตใจของผู้ใช้กฎหมาย การแก้ไขที่ถูกต้องและดีที่สุดจึงควรแก้ไขที่คุณธรรมทางจิตใจของผู้ใช้กฎหมายด้วย โดยการรณรงค์ให้มีการอบรมและพัฒนาคุณธรรมทางจิตใจของผู้ใช้กฎหมายให้สูงขึ้น เพราะหากผู้ใช้กฎหมายมีคุณธรรมทางจิตใจที่ดีแล้ว การใช้กฎหมายก็จะเป็นไปในทางที่ดีและมีประสิทธิภาพซึ่งก่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมสูงสุด

แม้กฎหมายจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมได้อย่างสมบูรณ์ แต่เราก็สามารถทำให้กฎหมายใกล้เคียงกับความยุติธรรมได้มากที่สุด ดังนั้น หากปัญหาที่ได้กล่าวถึงข้างต้นได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขดังที่กล่าวมา การแก้ไขดังกล่าวจะมีผลทำให้ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญาเกิดความชัดเจนเป็นบรรทัดฐานและยังทำให้ระบบการพิจารณาคดีอาญาของไทยมีประสิทธิภาพที่ดีก่อให้เกิดความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีและน่าประทับเป็นอย่างยิ่งของวงการนักกฎหมายไทย

เอกสารอ้างอิง

คณิต ณ นคร. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

จรัญ ภักดีธนากุล. (2529). พยานปากต่อปากยันกันในคดีอาญา : ปัญหาหนึ่งในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน. วารสารนิติศาสตร์, 16(2).

จรัญ ภักดีธนากุล. (2555). กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ชวเลิศ โสภณวัต. (2524). กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ. ดุลพาห, 28(6).

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2547). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ธีสุทธิ์ พันธ์ฤทธิ์. (2555). พยานแวดล้อมกรณี. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2562). 60 ปี อุดม รัฐอมฤต ชีวิตและมิตรภาพบนเส้นทางวิชาการ บทความวิชาการ. “หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส”. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรเพชร วิชิลชลชัย. (2553). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

วรรณชัย บุญบำรุง และธนกฤต วรธนัชชากุล. (2567). หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

โสภณ รัตนากร. (2553). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.

โอสถ โกศิน. (2517). คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศ ในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยเขษม.